

واکاوی مضمونی حکایت مرغان در منطق الطیر عطار از رهگذر گره گشایی نمادها

فرزانه دستمرد

عضو هیات علمی دانشگاه پیام نور ایلام، dastmard.fl00@gmail.com

چکیده

منطق الطیر شاهکار ادبی عطار در حوزه‌ی ادبیات عرفانی است و گزارش یک سفر روحانی همگانی که در قالب بیانی نمادین برای دستیابی به حقیقت و کمال که بر زبان مرغان جاری شده است؛ عطار با زبانی رمزآلود و به شیوه‌ای متفاوت و مؤثر توانسته کشف و شهود عمیق عارفانه اش را در قالب حکایاتی قابل تأمل و در عین حال ساده و جذاب به مخاطب نشان دهد و به طریقی آگاهانه نگاه خواننده را به چشم اندازی عرفانی بگشاید. در این حکایت مسیر سلوک و موانع و مشکلات مربوط به آن که بر سر راه سالک حقیقت (پرندگان) وجود دارد به خوبی ترسیم شده و سالک باید برای رسیدن به سیمرغ وجود همان ذات اقدس الهی باید جدیت و تلاش به خرج داده و وادی‌های هفتگانه را بپیماید تا به به فنا فی الله برسد. در این جستار برآنیم مضامین حکایت مرغان در منطق الطیر را ضمن اشاره به نمادهای موجود در آن مورد واکاوی و تحلیل قرار دهیم زیرا واکاوی محتوایی و گره گشایی نمادها و رموز در این اثر ارزشمند قطعا ما را در دانستن و فهمیدن بخش اعظمی از ادبیات عرفانی و تجربیات شهودی این شاعر برجسته یاری خواهد کرد.

کلید واژگان: عطار، منطق الطیر، حکایت مرغان، مضمون

این جستار درصدد است از خلال خوانشی دوباره مضامین مطرح شده در داستان مرغان منطق الطیر عطار را مورد تحلیل و واکاوی قرار داده و از برخی نمادهای موجود در آن جهت درک و دریافت بهتر این شاهکار ادبی عرفانی پرده بردارد.

سوال تحقیق

مضامین مطرح شده در این حکایت زیبایی نمادین کدام اند؟

این اثر ارزشمند عرفانی دربردارنده مراحل سیر و سلوک رهرو مسیر عشق می باشد که در قالب بیانی نمادین بر زبان پرندگان جاری و ساری است.

مضامین حکایت مرغان

داستان پرندگان عطار از ۳ بخش اصلی تشکیل شده: ۱. ابیات پیش از پرواز و عزم سفر که خود دربردارنده قسمت های متعدد از قبیل: اجتماع مرغان جهت شور و مشورت و تصمیم برای قدم نهادن در راه سفری مشقت بار و تعیین راهنما و سپس بهانه جویی پرندگان. ۲. بعد از سفر و تحمل رنج سفر و پیمودن هفت وادی. ۳. دیدار سیمرغ و رسیدن به هدف.

۱. بیان حکایت مرغان سیزدگانه و زمینه چینی برای سفر

روحانی از خلال گفتگو

مقدمه

منطق الطیر در میان آثار عرفانی از نظر داستانی جایگاهی ویژه دارد؛ این اثر داستانی از بخشهای مختلف تشکیل شده و در هر بخش آن حکایتی هم نقل شده است. نظمی که در این اثر دیده می شود اگرچه گاه نادیده گرفته می شود حکایت از دقت نظر شاعر در تدوین منطق الطیر دارد. داستان عطار از بخش های مختلف تشکیل شده و بعد از مقدمه نسبتا طولانی شامل ستایش خداوند، نعت رسول گرامی اسلام (صلی الله علیه وآله) و جانشینان آن حضرت داستان با معرفی مقدماتی مرغان آغاز می شود. گفتگوی هدهد با مرغان بخش بعدی داستان است که در آن عذر مرغان و پاسخهای هدهد همراه حکایتی برای اثبات گفته های او نقل می شود. با بیان عذر تمامی مرغان در بخش بعدی نظم و ترتیب قسمت قبل دگرگون می شود و تعداد حکایتها افزایش می یابد. داستان شیخ صنعان حکایتی طولانی است که در میانه داستان اصلی می آید و با تحول شیخ و تثبیت و تحکیم پایه های اعتقادی وی به پایان می رسد. بعد از تغییر حال شیخ صنعان نوبت به تغییر حال مرغان می رسد و مرغان برای آشنایی با سیمرغ پرسش های خود را مطرح می کنند و هدهد پاسخ می دهد. اتفاق مرغان برای رفتن به سوی سیمرغ، طرح اشکالهای مرغان و پاسخ هدهد، بیان هفت وادی، حرکت مرغان و دیدار با سیمرغ، بخشهای بعدی داستان را تشکیل می دهد که با نقل حکایتی همراه شده است. [۱]